

Dönem : 3
Toplantı : 1

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 1

22 Nisan 1962 tarihli ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bâzı maddelerinin yeniden düzenlenmesine ve bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve Adalet Komisyonu raporu (1/108)

T. C.

Başbakanlık

4 . 12 . 1969

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Sayı : 71 - 740/9540

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 22 . 7 . 1968 tarih ve 71 - 740/5300 sayılı yazımız.

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 29 . 11 . 1969 tarihinde kararlaştırılan «22 Nisan 1962 tarihli ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bâzı maddelerinin yeniden düzenlenmesine ve bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı» ve gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Süleyman Demirel

Başbakan

G E R E K Ç E

Savcılık mesleğinde bulunanların naklen atanmaları ile bu mesleke yeniden gireceklerin atanmalarında uygulanmakta olan 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 63 nci maddesi ile, 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 77 nci maddesinin, Anayasa Mahkemesince Anayasanın 137 nci maddesine aykırı görülerek 18 . 12 . 1967 tarihli ve 1966/31 esas, 1967/45 karar sayılı kararı ile ve 367 sayılı Kanunun 1 nci maddesindeki Cumhuriyet savcılarına geçici olarak tek adli görevler verilmesinde Adalet Bakanına yetki tanıyan hüküm ile 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun geçici yetki ile ilgili 89 nci maddesinin de 24 . 6 . 1969 tarihli ve 1969/9 - 38 sayılı kararı ile iptaline karar verilmiş bulunduğundan hâsıl olan boşluğun doldurulması ve yeni getirilen hükümlerle ilgili olarak 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bâzı maddelerinin düzeltilmesi maksadıyla işbu kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Atama ve nakil birbirine bağlı tasarruflar bulunduğu cihetle iptal olunan, her iki hususa ait 2556 sayılı Kanunun 63 nci ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 77 nci maddeleri yerine bu defa tek bir madde tanzim edilmiş ve savcılık mesleğinde bulunanların özel durumlardaki atanmalarına imkân veren hükümlerin 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununda yer aldığı göz önünde tutularak, bu maddenin de 45 sayılı Kanunda yer alması tercih edilmiştir.

Anayasamızın 137 nci maddesi, kanunun Cumhuriyet Savcıları için özlük işlerinde ve görevleri yapmada teminat sağlayıcı hükümler getirmesini emretmiştir. Ancak teminatın kapsamı, açıklanmamış olup, bunu sadece Cumhuriyet Savcılığı görevini gereği gibi yerine getirmeye imkân veren hükümler olarak düşünmek icabeder.

İşte Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde de bu noktadan hareket edilerek «Anayasanın öngördüğü teminat, onların görevlerini, siyasi güç sahiplerinin etkisi altında olmak kaygusuna düş-

meksizin, belli hukuk kuralları uyarınca yapmalarını sağlayacak bir hukukî durum» olmalıdır, denmiş ve bunun sağlanmasının da ilgili organın atama ve nakil işlemlerinde keyfi tasarruflarda bulunmasını önliyecek, önceden belli ve objektif kuralların tesbit edilmiş olması ile mümkün olacağına işaret edilmiştir.

Bu itibarla tasarı hazırlanırken Anayasanın 137 nci maddesinde bahse konu teminatın kapsamı göz önünde tutulmuş, bunun zedelenmemesi esasından hareket edilmiştir.

Anayasamızın yargı ile ilgili üçüncü bölümünü incelediğimiz takdirde görülürki, Hâkimlerle Cumhuriyet Savcılarına ait hükümler birlikte ele alınmamış, ayrı ayrı tedvin edilmiştir. Savcıların, mahkemenin bir rüknü olduğu esası, onlara ait hükümlerin de yargı bölümüne alınmasına âmîl olmuş ise de, hâkimlerden ayrılmış ve müstakil bir maddede savcılardan bahsedilmiştir. Anayasa koyucu savcılık hizmetinin özelliğini ve Cumhuriyet Savcılarının teşkilât içerisindeki durumunu düşünerek onları hâkimlere uygulanacak hükümlerin dışında bırakmış ve savcıların özlük hakları üzerinde tasarruf edecek organı ve uygulanacak hükümleri, hâkimlerde olduğu gibi tesbit etmemiş, mevcut müessesenin hâkimlerde olduğu gibikaldırılıp yerine yenisinin ikamesine ait esasları bünyesine almamıştır. Sadece özlük haklarına ve görevlerinin gereği gibi yapılmasını sağlayacak teminat hükümlerinin getirilmesini yasa koyucuya bırakmıştır.

Anayasanın maksadı o kadar açık ve 137 nci maddenin ifadesi o kadar kesindir ki, aksini düşünmek mümkün olamaz. Nitekim Anayasa, savcılık mesleki mensuplarından sadece Cumhuriyet Başsavcısını ayırmış ve 137 nci maddenin ikinci fıkrasında onun emsali hâkimler hakkındaki hükümlere tabi olacağını belirttiği halde, diğer savcılar için hâkimlerin tabi olacağı hükümlere bir atıf yapılmamıştır. Bu sebeple Cumhuriyet savcılarının özlük işlerinde ve görevlerini ifada teminat sağlanmasında hâkimlerde olduğu gibi yeni müesseseler kurmak ve yeni hükümler getirmek Anayasanın ruh ve maksadının dışına çıkmak olur ki, bu dahi Anayasaya aykırı bir tasarruf olur.

Burada savcılık müessesesinin ve savcıların yargı organı içerisinde hukukî durumunu belirtmek ve onların hâkimlerden farklı bulunduğunu kabul etmek gerekir. Hâkimler karar yerindedir. Tarafsızdır. Savcılar iddia yerindedir. Bir bakıma taraf durumundadır. Nitekim Almanya'da savcı, Devletin müdafii (Staatsanwalt); Avukat hakkın müdafii (Rechtsonwalt) tâbiri ile ifade edilir. Fransa'da da savcı bizde olduğu gibi Cumhuriyetin genel savunucusu olarak ifade edilmiştir.

Bunun neticesi olarak da Alman ve Fransız Anayasaları hâkimlere ait hükümleri ihtiva ettiği halde savcılara dair her hangi bir hüküm taşımamaktadır. İtalyan Anayasasının 157 nci maddesinin son fıkrasında ise «Savcılık makamlarının adalet teşkilât kanunlarının kendileri hakkındaki tesis ettiği teminat hükümlerinden faydalanacakları hükmü» mevcut olup, bizim Anayasamızın 137 nci maddesine uygun bulunmaktadır.

Federal Almanya Cumhuriyetinde savcılar, memur sayılmaktadır. Hattâ Alman Mahkemeler Teşkilât Kanununun 148 nci maddesi «Federal Başsavcı ve Federal savcılar memurdur.» hükmünü taşımaktadır. Ancak onların memurluğu görevin icabı olarak elbetteki diğer memurdan ayrı olacaktır. Bunun için de, diğer memurlardan ayrı özel teminata ihtiyaç gösterilmiştir. Yine Alman Hâkimler Kanununun 122 nci maddesinde savcı olacaklarda, hâkimlerde aranacak niteliklerin bulunması gerektiğinde işaret edilmiş, Alman Mahkemeler Teşkilât Kanununun 151 nci maddesinde ise, bunların hâkimlik görevini ifa edemeyecekleri, hâkimler üzerinde bir nezaret hakları bulunmadığı belirtilmek suretiyle hâkim veya savcı olmakta aynı vasıf ve şartların aranması ile hâkim veya savcı olduktan sonra bunların görevle ilgili fonksiyonları bakımından tâbi olacakları statünün ayrı bulunduğu açıkça belirtilmiştir. Bu sebeple Cumhuriyet savcısının görevinin özelliği onun sadece kazai yolda kamu görevi ifa eden bir kamu personeli olmaması, idari görevlerinin mevcudiyeti, hattâ ifa ettiği kamu görevini yerine getirirken kanunlardan doğan idareye bağlılığı, idare ile olan münasebetleri sebebiyle, onun özlük işlerinin bir parçası olan atama ve nakil işleminde de mutlak surette bağımsız kalamıyacağı düşüncesi hâkim olarak tasarrımın hazırlanmasında 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun sistem ve düzenine bağlı kalmıştır. Nitekim Anaya-

sa Mahkemesi kararının gerekçesinin 3, 4 ve 5 numaralı bendlerinde, Cumhuriyet savcılarının görevleri icabı Adalet Bakanına bağlı görevlilerden buldukları kabul edilmiş olup, bu, onların gördüğü hizmetin ve bu hizmeti düzenleyen yasa ve kuralların tabii bir sonucu olduğundan vazgeçilemeyecek bir husus olarak tesbit edilmiştir. Ancak bu bağlılığın Anayasanın 137 nci maddesindeki teminatla telifinin, Bakanın atama ve nakil işlemindeki yetkisinin sınırlandırılması ile mümkün olacağı kabul edildiği cihetle, hâkimlerde olduğu gibi müstakil ve yeni müesseseler kurulmasına mesaf görülmüyerek, objektif kuralları taşıyan bir atama ve nakil plânı yapılması tercih edilmiştir.

Anayasanın kabulünden sonra hazırlanmış bulunan ve 25 . 4 . 1962 tarihinde yürürlüğe giren 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu incelendiği takdirde görülür ki, bu kanunla Anayasanın hâkimler için emrettiği müesseseler kurulurken, savcılar için 137 nci maddede belirtilen, teminat sağlıyacağı, hükümler de getirilmiş ve bugün uygulanmaktadır.

Anayasanın öngördüğü teminatın, mutlak bağımsızlık ve mesuliyetsizlik neticesine münce olacak derecede düşünülmesi, bilhassa yukarıda açıklanan savcılık mesleğinin özelliği bakımından imkânsızdır. Bu teminat sınırsız olarak düşünülemez. Ancak Cumhuriyet savcılarının özlük hakları bakımından haiz olacakları teminatın sınırının, görevin en iyi şekilde ifasına imkân verecek kurallar ile tesbit edilmiş olması halinde, hizmet gereği gibi yürütülebilir.

İşte, bu düşünce hâkim olarak ve Anayasanın 137 nci maddesinin ışığı altında 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununda savcıların özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlıyan hükümler getirilmiştir.

Özlük hakkı, sadece atanma veya nakilden ibaret olmayıp, izin, emeklilik, terfi, kadro alma gibi çeşitli konuları kapsadığından, 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 80 nci maddesinde Cumhuriyet savcılarının kadrolarının daraltılması veya kaldırılması sebeplerine müstenidolsa bile maaş ve ödeneklerinden yoksun kılınmayacakları Bakanlık emrine alınmayacakları, yaş haddi ve mâlûliyet hali dışında kendileri istemedikçe emekliye sevk olunamayacakları, 89 ncu maddesinde hizmetin ifa edilmesi için zaruri bir tedbir olan yetki hükümlerinin dahi muayyen kayıt ve şartlarla uygulanabileceği, gibi hükümler Cumhuriyet savcılarında özlük hakları bakımından tanınmış teminatlardır. Keza onların terfii, inzibati ceza, kadro almaları, mesleke kabulleri, meslekte kalmalarının caiz olup, olmadığını tesbiti, işten el çektirilmeleri gibi konular yeni kurulan tarafsız Yüksek Savcılar Kuruluna görev olarak verilmiş hususlardır.

İşte teminat altına alınmış bulunan bu özlük haklarından biri olan atanma ve nakil işinde de aynı kanunun 77 nci maddesi ile sağlanan teminatın, Anayasa Mahkemesince yetersiz kabulü üzerine, bu defa tasarıda belirtilen atama ve nakil plânına bağlanma esası getirilmiş bulunmaktadır.

Atama ve nakil bahse konu olunca buradaki teminatın bir kimsenin bulunduğu yerden başka yere nakli veya bir göreve ilk defa atanması esasında arzu ettiği şekilde bir atama ve nakil tasarrufuna tabi tutulması tarzında kabulü çok hatalı olur. Bundan hizmet zarar görür. Anayasa bu konuda hâkimlere dahi coğrafi teminat tanınmış bulunmaktadır. Bu husus Anayasa Mahkemesinin 3-4 . 11 . 1966 tarihli ve 81/40 sayılı Kararının gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir.

Bu sebepledir ki, savcılar için özlük haklarının bu dalında da teminat, onların geleceğinde kendilerine uygulanacak hükümleri önceden bilmeleri, ve bunların objektif kurallardan ibaret olduğuna inanmaları ve her savcı için uygulanacak kuralların eşit olduğuna kaani olmaları ile sağlanmalıdır.

İşte atama ve nakil plânı bunları temin edecektir. Plânın her şeyden evvel hizmetin iyi şekilde görülmesini hedef tutacağı, bunun dışında atama ve nakil esasları adli kazanın bölgeleri, bölgelerin dereceleri, hizmet süreleri, ilgililerin sicil ve sair özel durumları gibi konuları da düzenleyeceği kanunda belirtilmiş olduğundan, atama ve nakil kurulunun hazırlayacağı atama ve nakil plânında bu kurulun hangi objektif kurallarla bağlı olacağı önceden tesbit edilmiş ve kurulun bunu uygulamaya mecbur bulunmuş olması, ilgililerin görevlerini ifada huzur içinde ve hiçbir

kaygı altında bulunmaksızın hareket etmelerini sağlayacaktır. Bir saveci hangi şartlarda ve ne zaman nakledilebileceğini bilecektir. Plânın nasıl ve ne zaman değişeceğini ve yapılan değişikliğin ancak hizmet için olabileceğini bilecektir. Atama ve nakille ilgili teminatın bunların dışında düşünlmesi mümkün değildir.

Diğer taraftan bu defa kurulan atama ve nakil kurulu, iptal olunan 77 nci maddedeki Müdürler Kurulundan farklı olarak 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun savecilerin terfi, disiplin işlemleri gibi özlük işlerinde kabul ettiği hükümlere uygun şekilde Bakanlık Yüksek Saveciler Kurulunun birlikte çalışması esasına göre Yüksek Saveciler Kurulu ve Bakanlık elemanlarından teşekkül ettirilmiş ve bir istişari organ olmaktan çıkarılmıştır.

Atama ve Nakil Kurulu Bakanlık Müsteşarının Başkanlığında bir Cumhuriyet İkinci Başsavecisi, iki Yargıtay Cumhuriyet Savecisi ve Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri ve Zâtîşleri Genel müdürlerinin katılmasından meydana gelen bir birinci sınıf saveciler topluluğu haline getirilmiştir. Kurul çoğunluğu ile toplanacak ve çoğunluğun kararı Adalet Bakanının tanzim edeceği kararname için esas olacaktır.

Burada kurulda görev alan başsavecilik elemanları dışındaki üyelerin Adalet Bakanlığında üst kademedeki idari görev alanlar olması ile diğer bakanlıklarda aynı görevi ifa edenlerin hukukî durumlarının mukayesesi halinde, Adalet Bakanlığı mensuplarının sahib oldukları haklar bakımından, idari murakabe zinciri içinde Adalet Bakanının mutlak murakabe ve tasarruflarından çekinecek durumda olmadıkları derhal anlaşılır.

Zira, onlar her şeyden evvel birinci sınıf hâkim ve savecidir. 26 . 6 . 1967 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 884 sayılı Kanunla 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 18 nci maddesine bağlı 2 sayılı ectlvelde yapılan değişiklik sebebiyle birinci sınıf hâkim ve saveci sayılmaktadırlar. Mer'î mevzuatta bunu teyideder eski hükümler de ayrıca mevcut bulunmaktadır. Binaenaleyh kurul üyeleri bugün birinci sınıf hâkim ve savecinin teminatını haiz bulunmaktadır.

İdari görev ifa ederken 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun geçici 6 ve 80 nci maddeleri hükümlerinden faydalanmaktadırlar. Ezeümle, 65 yaşından önce emekliye sevk olunamazlar, Bakanlık emrine almamazlar. Ayrıca kanunların verdiği yetki ile savecilerin terfi, disiplin işlemi ile ilgili kurullarda da üyelik yaparak diğer özlük işleri hakkında karar vermektedirler.

Aslolan hüsnüniyettir. Vazife aşkıdır. Kamu hizmeti gören ve bu derecede teminata sahip bulunan ve vicdanlarının sesiyle hareket etmeyecekleri, objektif kurallardan ayrılacakları düşünilemeyecek olan kurul mensuplarının idarenin baskısına tâbi olacaklarının peşinen kabulü noktasından hareket edilerek, bunları önliyecek kanunlar yapmak, subjektif olayları düşünerek bunların vukuuna mâni olacak tedbirleri getirmek, hukuk kurallarına, kanun yapma tekniğine ve kanunların objektif olması prensibine de aykırı düşer.

Bugün için, bu teminatlı kurulun objektif ölçülerle düzenlenmiş atama ve nakil plânlarına uygun olarak yapacağı tasarrufların Anayasamızın 114 ncu maddesi ışığı altında kazai denetimin dışında kalamıyacağı hususu da, zedelenecek teminatın en büyük koruyucusu olarak mevcut bulunmaktadır.

Atama ve Nakil Kurulunun bir kararname taslağı hazırlamasındaki güçlük, taslağın hazırlanması için gerekecek çalışmanın şümülü ve süresi nazara alınarak, taslak için önçalışmanın yapılması Zâtîşleri Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır.

Mer'î mevzuat hükümleri gereğince savecilik mesleğinde bulunanların bütün özlük işlerinin takibi, zamanında yerine getirilmesi, bunlarla ilgili sicil, gizli sicil ve dosyalarının tutulması, hastalıkları halinde tedavileri, akçalı işlerinin görülmesi, kadrolarının zamanında mahalline gönderilmesi, her türlü taleplerinin tesbit edilmesi ve saklanması gibi doğrudan şahıslarına ilişik konular dışında, mahkemelerin kurulması, kaldırılması, genişletilmesi kadrolarının takviyesi, münhallerin tesbiti, doldurulması işlerinin takibi, istatistik bilgilerin derlenmesi gibi hizmetin takibi ve hizmetin icaplarının tesbit ve bilinmesi işleri ile uğraşan Bakanlık Zâtîşleri Genel Müdürlüğünün tesbit edilen atama ve nakil plânına uygun olarak ve ona bağlı kalmarak hizmetin ic-

bını yerine getirmesi ve hizmet icabına vasıta olacak elemanları tesbit edip seçmesi, hizmetin lâyük olanına tevdi edilmesi konusunda, malik olduğu imkânlar nazara alınarak, kararname taslağının hazırlanması görevi esasen kurulun tabii üyesi olan ve saveılar kurulunda birinci bölüme ve genel kurula katılan Zatişleri Genel Müdürünün idaresi altındaki Zatişleri Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır. Bu Genel Müdürlüğün görevi, elindeki imkânlardan faydalanılarak atama ve nakil kuruluna uygun ve ona bağlı bir şekilde hizmetin aksamadan ifasını tesbit etmek işleminden ibaret kalmaktadır.

Bu şekilde hazırlanacak taslak atama ve nakil kurulunca incelenerek, uygun bulunduğu takdirde Adalet Bakanı tarafından müşterek bir kararname ile yürürlüğü sağlanacaktır. Kurul taslaktaki bir veya bir kaç tasarrufun veya tamamının kanuna ve atama ve nakil plânına aykırı bulunduğunu kararlaştırdığı takdirde bu tasarrufların kanuna atama ve nakil plânına uygunluğunu ileri sürüp, gerekçe göstererek bir kere daha incelenmesini, Adalet Bakanı Kuruldan istiyebilecektir. Kurulun bundan sonraki kararı kesin olacaktır.

Burada Adalet Bakanına tanınan bu yetkinin Bakan ile Saveıların kanunlardan doğan ilişkilerinin ve Anayasanın 105 nci maddesi hükmünün tabii bir sonucu olduğunu hemen ilâve etmek gerekir. Zira 2556 sayılı Hâkimler Kanununun halen mer'î bulunan 85 nci maddesi hükmü icabı bütün saveılık Teşkilâtı Adalet Bakanının idaresi altında bulunmaktadır. Ayrıca Anayasanın 105 nci maddesinin ikinci fıkrasında ise «Her Bakan, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumludur». Hükmü mevcuttur. Şu halde idaresi altında bulunan bir teşkilâtla ilgili konuda Bakana yetki tanınması onun en tabii bir hakkı ve hattâ, deruhde ettiği sorumluluk sebebiyle vazifesidir.

Eylem ve işlemleri bilecek, teşkilâtını tanıyacak, gerektiğinde ve zamanında tedbirleri alacak veya aldırarak ki murakabesine tabi olduğu organlara karşı sorumlu olabilsin. Nitekim Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde de, Bakanın, hakkında işlem yapılmasını istiyeceği saveılar için tarafsız bir kurula başvuracağı hususu kabul edilmiş bulunmaktadır. Meselâ, Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun verdiği yetkiye binaen aynı kanundaki kayıt ve şartlar altında bir ceza dâvasını açmak üzere Cumhuriyet Saveısına yazılı emir verebilecek olan Adalet Bakanının bundan doğacak sorumluluklara katlanacağı düşünülürken, emir vereceği teşkilât mensupları hakkında söz sahibi olmaması düşünülemez.

Yeniden düzenlenen 89 ncu maddenin tedvin sebebi, saveılara asli görevleri dışında diğer adli görevleri ifa ettirmeye yetkili Adalet Bakanının bu yetkisinin Anayasa Mahkemesince Anayasaya aykırı görülmesidir. Anayasa Mahkemesinin bu konudaki iptal kararının gerekçesi henüz yayınlanmamış ise de, Bakanın atama yetkisinin evvele iptal edilmiş bulunması sebebiyle asli görev veremediği kimseye, geçici görev de veremeyeceği noktai nazara dayandığı öğrenilmiştir.

Bu itibarla 367 sayılı Kanundaki hüküm ile 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 89 ncu maddesi hükmü birleştirilerek 89 ncu madde yeniden düzenlenmiş ve 77 nci madde ile getirilen sisteme bağlı kalarak Bakanın geçici yetki vermeden önce, bu konuda da atama ve nakil kurulundan karar alması zorunluluğu getirilmiştir.

Burada hemen açıklamak gerekir ki, kanundaki «Gerektiğinde» tabiri ile ifade edildiği üzere geçici yetki vermenin hal ve zamanı, hizmetin icabettirdiği hal ve zamandır. Geçici yetki ile ifa edilecek hizmet muayyen bir yargı çevresinin münhal olması, her hangi bir sebeple geçici olarak açılması halleri yanında, bir saveının üfa ettiği asli görevinde veya görev mahallinden uzaklaştırılması da hizmetin icabındandır. Şöyleki hakkındaki şikâyet sebebiyle soruşturma yapılan bir saveının yargı çevresinde bulunması soruşturmanın selâmeti bakımından mahzurlu olabileceği gibi, vatandaşın adalete güvenini sarsmamak, görevlinin emniyetini sağlamak bakımından da, yargı çevresinden uzaklaştırılması zorunluğu, idari soruşturmanın gerektirdiği, bir tedbirin neticesi veya usulü dairesinde verilmiş bir disiplin cezasının hemen uygulanmasının icabı olarak geçici yetki müessesesinin kullanılması halleri de hizmetin icabı sayılır. Sayıları

az da olsa maalesef adalet mensuplarına karşı vâ'î fiilî tecavüzler, hattâ ölümlerle sonuçlanan olaylar mevcuttur. Evine veya kendisine silâhla tecavüz edilen bir savcının, hayatının tehlikede olduğu yolundaki beyanının sabit olması halinde kararname tanzimine kadar o yerde bırakılmasının doğurabileceği sakıncaların giderilmesi de ancak geçici yetki verilmesi suretiyle mümkün olabilecektir.

İşte bu müessesenin işletilmesinde objektif hareket edilmediği yolunda hâsıl olabilecek tereddütlere meydan verilmemesi de, yetkinin verilmesinden önce atama ve nakil kurulundan karar alınması yolu ile sağlanmış bulunmaktadır.

Bu halin istisnası, maddenin ikinci fıkrasında açıklanmış olup, atama ve nakil kurulunun tatil, fiilî imkânsızlık gibi her hangi bir sebeple hemen toplanamaması halinde bir yargı çevresinin savcısız kalmasının doğurabileceği sakıncaları gidermek ve hizmeti aksatmamak için, kurulun kararını bilâhara almak üzere, Bakanlığın geçici yetki verebilmesine imkân tanınmıştır. Yetki verildikten sonra en kısa süre de - ki bu süre kurulun toplanmasını mümkün kılmak üzere ihtiyacolan zamandan fazla olmayacaktır - atama ve nakil kurulunun onayı alınacak, aksi halde kurul gerekli değişiklik kararını verecektir. Ancak bu karar alınmaya kadar geçecek süre de Bakanlığın görevlendirdiği yetkilinin ifa etmiş olacağı işlemlerin geçerli sayılmasında hizmetin aksamaması ve vatandaş haklarının kaybolmaması bakımından hâsıl olan zorunluluk göz önünde tutularak maddeye bu konuda da hüküm ilâve edilmiştir.

Maddenin son fıkrasındaki, Bakanlık hizmetlerinde geçici yetki ile görevlendirilecek savcılar için kurul kararı alınmamasına dair hüküm, yürürlükte bulunan 45 sayılı Kanununun 94 nci maddesine paralel bir hükümdür. Adalet Bakanının Bakanlıkta görevlendireceği hâkim ve savcılarını usulü dairesinde doğrudan doğruya atayabilmek yetkisine sahip bulunması sebebiyle geçici yetkide de aynı usule yer verilmiş bulunmaktadır.

45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 90 nci maddesinin bugün yürürlükte olan ilk iki fıkrası muhafaza edilmiş sadece son fıkra yeniden ilâve edilmiş bulunmaktadır.

Bu fıkra ile, bugün uygulamada stajlarını bitiren ve 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 5457 sayılı Kanunla değişik 15 nci maddesi gereğince yardımcılık sınıflarında görev almaya hak kazanan hâkim adaylarının kur'a ile yapılan görev yerlerinin tesbiti işlemi kanunda açıklanmış ve atama mercileri de sarahatan gösterilmiştir.

Hâkim adayları, hâkimlik ve savcılık mesleklerinde bir göreve atanarak fiilen işe başlamalarına kadar aday statüsüne tabi oldukları cihetle, ilgili bölümlerce savcılık meslekine ayrılan hâkim adaylarının ilk atanmalarının 77 nci maddedeki usule bağlı kalmadan, atama tarihindeki münhal görevlere - ki bunlar da atama ve nakil plânında tesbit edilecek bölgelerdeki yargı çevreleri olacaktır kur'a çekmelerinden sonra doğrudan Adalet Bakanlığınca yapılması mümkün bulunması sebebiyle bunu sağlayacak hüküm getirilmiştir. Evvelce kararnamenin tanzim ve onayına ait şekli işlemle ilgili hüküm iptal edilmiş olan 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 63 nci maddesinde mevcut bulunmakta idi. İptal sebebiyle hâsılolan boşluk, ilâve edilen bu fıkra doldurulmuş ve adayların atanmalarının şekli hükmü getirilmiş bulunmaktadır.

45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 94 nci maddesi gereğince Bakanlık hizmetlerine atanmış bulunan hâkim ve savcılarının bu hizmetlerinden Adalet Bakanının veya kendilerinin isteği üzerine ayrılmaları halinde yeniden atanacakları hâkimlik ve savcılık mesleklerine ne şekilde atanabilecekleri kanunun 92 nci maddesinde gösterilmiştir. Ancak burada, savcılık meslekine atanacakların doğrudan doğruya Adalet Bakanı tarafından atanmasını gerektiren hükmün bu tasarı ile düzenlenen 45 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin getirmiş bulunduğu hükme uygun olabilmemesini teminen, yapılan değişiklikle 77 nci madde ile 95 nci madde arasındaki uyumsuzluk giderilmiş bulunmaktadır.

Adalet Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Adalet Komisyonu
Esas No. : 1/108
Karar No. : 2

5 . 12 . 1969

Yüksek Başkanlığa

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 29 . 11 . 1969 tarihinde kararlaştırılan «22 Nisan 1962 tarihli ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bâzı maddelerinin yeniden düzenlenmesine ve bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı» Başkanlığımızca Komisyonumuza tevdi edilmiş olup, Adalet Bakanlığı temsileisi ile hazır bulunduğu halde tetkik edilip, müzakere olundu.

Kanun tasarısı ve gerekçesi Komisyonumuzca uygun mütalâa edilmiş ve maddelerinin aynen kabul edilmesi ekseriyetle kararlaştırılmıştır. Aneak, C. Savelarının atanmalarına imkân veren hükmün iptalinden sonra bunun yerini dolduracak yeni esasları tanzim eden kanun çıkarılmaya kadar hizmetin üfasına imkân veren ve C. Savelarını geçici olarak görevlendirmeye Adalet Bakanını yetkili kılan 367 sayılı Kanunla 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 89 ncu maddesinin de Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş bulunması ve iptal hükmünün de 23 . 12 . 1969 tarihinde yürürlüğe gireceği nazara alındığında, çok kısa bir süre sonra, her hangi bir sebeple savaşız kalacak kaza çevrelerinde hizmet duracaktır. Savelik hizmetlerinin gerek idari ve gerekse kazaî fonksiyonları bakımından, değil birkaç gün, birkaç saat dahi üfa edilmemesi halinde hizmetin aksıyacağı ve vatandaşların uğriyabileceği telâfisi imkânsız zararlar göz önünde tutularak, tasarının 23.12.1969 tarihine kadar kanunlaşmasını sağlamak maksadı ile Genel Kurul gündemindeki diğer işlere takdimen, öncelik ve ivedilikle görüşülmesi teklifi de Komisyonumuzca ittifakla kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine öncelik ve ivedilikle arz edilmek üzere işbu rapor Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Adalet Komisyonu Başkanı
İstanbul
İ. H. Tekinel

Sözcü
İçel
M. Arıkan

Kâtip
Diyarbakır
B. Eğilli

Afyon Karahisar
H. Hamamcıoğlu

Isparta
Y. Uysal

Kırklareli
M. Atagün

Malatya
Söz hakkım saklıdır.
H. Gökçe

Niğde
M. Ocakcıoğlu

Ordu
O. Vural

Sivas
T. Koraltan

Sivas
Söz hakkım saklıdır. Okuyunca
beyanda bulunacağım. Tasarıyı
okuyamadık
V. Bozaltı

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

22 Nisan 1962 tarihli ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bazı maddelerinin yeniden düzenlenmesine ve bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı

MADDE 1. — 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 77 ve 89 ncu maddeleri aşağıda yazılı olduğu üzere yeniden düzenlenmiştir.

Cumhuriyet savcılığı meslekine atama ve nakil :

Madde 77. — Cumhuriyet savcıları, Cumhuriyet savcı yardımcıları ve Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarını Adalet Bakanlığı Müsteşarının Başkanlığında bir Cumhuriyet İkinci Başsavcısı, iki Yargıtay Cumhuriyet savcısı ile Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri Genel Müdürü ve Zatişleri Genel Müdüründen müteşekkül atama ve nakil kurulunca aşağıda yazılı olduğu üzere alınacak kesin karar gereğince Adalet Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın ortak kararname ile atanır ve nakledilir.

Atama ve nakil kurulu üye tamsayısının çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar verir. Oylarda eşitlik halinde Başkanın katıldığı tarafın oyu üstün tutulur.

Atama ve nakil kuruluna katılacak Cumhuriyet İkinci Başsavcısı ile, Yargıtay Cumhuriyet savcıları 69 ncu maddede gösterilen Yüksek Savcılar Kuruluna katılmıyan Cumhuriyet İkinci başsavcıları ile Yargıtay Cumhuriyet savcıları arasında Yüksek Savcılar Kurulunda yapılacak ad çekme üzerine iki yıl süre ile seçilirler. Bir Cumhuriyet 2 nci Başsavcısı ile, iki Yargıtay Cumhuriyet Savcısı da atama ve nakil kurulunun Başsavcılığa mensup üye noksanını tamamlamak üzere yedek üye olarak aynı usulle tesbit edilir.

Başsavcılığa mensup atama ve nakil kurulu üyelerinin süreleri dolduğunda yerlerine seçilecek yeni üyeler belli oluncaya kadar görevleri devam eder.

Atama ve Nakil Kurulu Başkanın engeli halinde kurula, Kurul Üyesi Cumhuriyet İkinci Başsavcısı ve her ikisinin engeli halinde Kurulun meslekte en kıdemli üyesi Başkanlık eder.

Atama ve nakiller hizmetin en iyi şekilde görülmesini sağlayacak ilkeleri kapsıyan bir atama

ADALET KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

22 Nisan 1962 tarihli ve 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun bazı maddelerinin yeniden düzenlenmesine ve bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı

MADDE 1. — Tasarının 1 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

ve nakil plânına göre yapılır. Bu amacın sağlanmasına engel olmamak şartıyla atama ve nakil esasları adli kazanın bölgeleri, dereceleri ve bu bölgelerdeki en az hizmet süreleri ile ilgililerin sicil ve sair özel durumları gibi konularla ilgili objektif kurallar plânla düzenlenir.

Atama ve nakil plânı, atama ve nakil kurulunca hazırlanarak Resmî Gazetede yayımlanır. Plânın yürürlük süresi iki yıldır. İkinci yılın Aralık ayı içinde plânda hizmetin icabı olarak değişiklik yapılması gerekiyorsa yapılan bu değişiklik, yoksa plânın iki yıl aynen uygulanmasına devam olunacağı, Ocak ayında Resmî Gazete ile ilân olunur. Şu kadar ki, yargı çevrelerinden birinin sosyal veya ekonomik şartlarında meydana gelen değişiklik sebebiyle derecesinin değiştirilmesi veya bir yerdeki yargı teşkilâtının genişletilmesi, yahut değiştirilmesi veya yeni yargı çevreleri meydana getirilmesi hallerinde plânın adli kaza bölgelerinde gerekli değişiklik her zaman yapılabilir.

Adalet Bakanlığı Zatişleri Genel Müdürlüğü kanuna, atama ve nakil plânına uygun olarak hazırlayacağı kararname taslağını incelemek üzere atama ve nakil kuruluna tevdi eder.

Atama ve nakil kurulu, kararname taslağının incelenmeye hazır olduğunun Bakanlık Zatişleri Genel Müdürlüğünce bildirildiği günü takiben 3 gün içinde toplanır. İnceleme sonucu ilk toplantı günü dâhil olmak üzere en geç 7 gün içinde Bakanlığa bildirilir. Resmî tatil günleri bu sürelerin hesabında nazara alınmaz.

Atama ve Nakil Kurulu, kararname taslağındaki tasarrufların kanuna ve atama ve nakil plânına uygun olup, olmadığını, incelemekle görevlidir. Kurul ekseriyeti, incelediği kararname taslağını uygun gördüğü takdirde aynen; tasarruflardan kanun veya atama ve nakil plânına uygun bulmadıklarını, dayandığı kanun veya atama ve nakil plânı maddesini de açıkça göstererek gerekçesi ile, Adalet Bakanlığına gönderir.

Adalet Bakanı kurulun görüşünü uygun bulursa taslakta bu yolda değişiklik yaptırır. Uygun görülmiyen hususlar Bakanın bu konudaki görüşü ile birlikte atama ve nakil kuruluna intikal ettirilir.

(Adalet Komisyonunun değişikliği)

(Hükümetin teklifi)

(Adalet Komisyonunun değişikliği)

Atama ve Nakil Kurulu Bakanlığın yazısının gelişini takibeden 3 gün içinde toplanarak; ilk toplantı günü de dâhil olmak üzere 3 gün içinde kararını verir. Sürelerin hesabında resmî tatil günleri nazara alınmaz.

Atama ve Nakil Kurulu Bakanın görüşünü kanuna ve Atama ve Nakil plânına uygun bulmadığı sonucuna varırsa yeni görüşünü karara bağlar.

Atama ve Nakil Kurulunun bu kararı kesin olup, kararname taslağının son şeklini almasında esas tutulur.

Atama ve Nakil Kurulu kararname taslağı hakkında bu maddede gösterilen görüşlerini ve kararlarını kanuni süreler içinde vermediği takdirde kararname taslağını kanuna ve atama ve nakil plânına uygun bulmuş sayılır.

Geçici Yetki :

Madde 89. — Gerekli hallerde 77 nci maddede yazılı kurulun kararı alınarak Cumhuriyet Savcı yardımcılarını ile, Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarını ve Cumhuriyet savcılarını asli görevlerine ilâveten diğer adli görevleri dahi geçici olarak ifa ettirmeye Adalet Bakanlığının yetkilidir.

Bir yargı çevresinin savcısız kalmasını gerektiren vefat, hastalık, ilgililerin görevlerini veya görev yerlerini terk etmeleri gibi âcil hallerde hizmetin aksamaması için yetki Adalet Bakanlığınca verilerek en kısa süre içerisinde Atama ve Nakil Kurulunun onayına sunulur. Bu şekilde görevlendirilen yetkilinin Kurulca değiştirilmesi halinde, o yer için Kurulun yetkili kılacağı ilgilinin gelip işe başlamasına kadar, önceki yetkilinin yaptığı bütün işlemler geçerli sayılır.

Kendi yargı çevreleri dışında geçici olarak görevlendirilenler o yerde dört aydan fazla çalıştırılmazlar.

Ancak görevi başında bulunmayan Cumhuriyet Savcı veya Cumhuriyet Savcı Yardımcısının uzun sürecek bir hastalığı bahis konusu ise bu süre uzatılabilir.

Birinci fıkrada yazılı olanların, gerektiğinde Bakanlık hizmetlerinde geçici olarak görevlendirilmesi, doğrudan doğruya Adalet Bakanlığınca yapılır ve bunlar hakkında üçüncü fıkradaki dört aylık süre hükmü uygulanmaz.

(Hükümetin teklifi)

MADDE 2. — 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 90 ve 95 nci maddeleri aşağıda yazılı olduğu üzere değiştirilmiştir.

Adaylık :

Madde 90. — Kanun hükümleri dairesinde adaylığa kabul etmek, hâkim ve savcılık mesleklerinin yardımcılık sınıflarına atanmalarına kadar geçen süre içinde yetiştirmek, haklarında disiplin cezası uygulamak, adaylığa son vermek ve sair özlük işlerini yürütmek Adalet Bakanlığına aittir.

Yardımcılık sınıfına geçeceklerin istekleri, adaylık devresinde görülen istidatları ve teşkilâtın ihtiyacı göz önünde tutularak hâkimlik ve savcılık mesleklerinden hangisine alınacakları, Yüksek Hâkimler ve Yüksek Savcılar Kurullarının ilgili bölümleri arasında birlikte kararlaştırılır.

İkinci fıkra gereğince meslekleri tesbit edilenlerin görevleri ve görev yerleri ad çekmek suretiyle tesbit olunur. Bunlardan hâkimlik mesleğine ayrılanların ad çekmeleri ve atanmaları Yüksek Hâkimler Kurulunca yapılır. Savcılık mesleğine ayrılanlar ise Adalet Bakanlığınca ad çektirmeden sonra Adalet Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanının ortak kararı ile atanırlar.

Bakanlık hizmetlerinden hâkimlik veya savcılık mesleklerine geçme:

Madde 95. — Hâkimlik ve savcılık mesleklerinden bakanlık hizmetlerine alınanlar, Adalet Bakanının veya kendilerinin istekleri üzerine Yüksek Hâkimler Kurulunca hâkimlik mesleki içinde veya 77 nci madde gereğince savcılık mesleğinde bir göreve, bakanlık hizmetlerinde iktisabettikleri haklar nazara alınmak suretiyle atanabilirler.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu kanunun 1 nci maddesi ile yeniden düzenlenen 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 77 nci maddesi gereğince hazırlanacak ilk atama ve nakil plânı kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki ay içinde yürürlüğe konur ve yürürlüğe girdiği yıl takibeden yılın Aralık ayı sonuna kadar geçerlidir.

(Adalet Komisyonunun değişikliği)

MADDE 2. — Tasarının 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 1. — Tasarının Geçici 1 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu kanunun 1 nci maddesi ile yeniden düzenlenen 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 77 nci maddesi gereğince teşekkül edecek olan atama ve nakil kurulunun Cumhuriyet Başsavcılığına mensup asil ve yedek üyelerinin seçimi bu kanunun yürürlüğe girdiği günden itibaren en geç 15 gün içerisinde yapılır.

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

29 . 11 . 1969

Başbakan <i>S. Demirel</i>	Devlet Bakanı <i>R. Sezgin</i>
Devlet Bakanı <i>H. Atabeyli</i>	Devlet Bakanı <i>G. Titrek</i>
Devlet Bakanı <i>T. Bilgin</i>	Adalet Bakanı <i>Y. Z. Önder</i>
Millî Savunma Bakanı <i>A. Topaloğlu</i>	İçişleri Bakanı <i>H. Menteseoğlu</i>
Dışişleri Bakanı <i>İ. S. Çağlayangil</i>	Maliye Bakanı <i>M. Ferez</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>Prof. Dr. O. Oğuz</i>	Bayındırlık Bakanı <i>T. Gülez</i>
Ticaret Bakanı <i>A. Dalli</i>	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı <i>V. Â. Özkan</i>
Güm. ve Tekel Bakanı <i>A. İ. Birincioğlu</i>	Tarım Bakanı <i>İ. Ertem</i>
Ulaştırma Bakanı <i>N. Mentese</i>	Çalışma Bakanı <i>S. Öztürk</i>
Sanayi Bakanı <i>S. Kılıç</i>	En. ve Tabii Kay. Bakanı <i>S. O. Avcı</i>
Turizm ve Tan. Bakanı <i>N. Cevheri</i>	İmar ve İskân Bakanı <i>H. Nakiboğlu</i>
Köy İşleri Bakanı <i>T. Kapanlı</i>	Orman Bakanı <i>II. Özalp</i>
Gençlik ve Spor Bakanı <i>İ. Sezgin</i>	

(Adalet Komisyonunun değiştirisi)

GEÇİCİ MADDE 2. — Tasarının geçici 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Tasarının 3 ncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Tasarının 4 ncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.